

Francisca Mompó. *Labor documental*, 2010. Sèrie «Botànic». Grafit, collage sobre paper, 50 x 70 cm.

LA CONQUESTA DE LES PANTALLES

UNA TELEVISIÓ CADA VEGADA MÉS AMBIENTAL

Abel Campos Micó

In the Pursuit of TV Screening: Environmental Coverage on the Rise.

Within the panorama of Spanish television, while private channels devote little time to broadcasting environmental information, TV programs on the environment are predominant on public channels. These programs, differing in format and features, show that environmental TV time can gain a loyal audience, providing appealing content while making it profitable for broadcasting companies.

El març de 2010 moria el gran escriptor val·lisoletà Miguel Delibes Setién. Aquest excel·lent novel·lista de la ruralia i periodista ambiental va ser molt versat en la fauna i la flora del seu territori. I així ho va deixar reflectit en obres com *El camino*, *Diario de un cazador*, *Las ratas* o *Mis amigas las truchas*. En una de les moltes notícies biogràfiques que els informatius de televisió van dedicar a Delibes es recordava un petit fragment en què l'escriptor demanava que la premsa no deixara mai d'informar sobre el camp i la natura. Sens dubte no es referia solament als mitjans de comunicació escrits sinó també a la ràdio, als moderns mitjans que habiten en la xarxa i a la televisió.

■ ON HABITA LA TELEVISIÓ AMBIENTAL?

Si fem una ullada general als menús ambientals que ofereixen els diferents canals de televisió a Espanya trobem, a colp d'ull, un primer element diferenciador. Els canals privats no dediquen ni un minut de la seua programació als espais ecològics, ambientals, verds o com es vulga dir-ne. Els únics programes consagrats a la informació sobre el medi ambient els trobem en les gralles televisives dels canals públics, tant d'àmbit nacional com autonòmic. Exemples com *El escarabajo verde*, de La 2 de TVE; *El medi ambient*, de TV3; *Espacio protegido*, de Canal Sur 2 Andalusia, o *Medi ambient*, de Punt 2 de RTVV, demostren que el fet de dedicar espai i temps als programes de natura, de cièn-

cia o d'ecologia des d'una clara especialització és intel·ligent i rendible per a les empreses informatives, tant de públiques com de privades.

Tots aquests programes arrossegueuen setmanalment milers d'espectadors fidels a la informació ambiental de qualitat. Per demostrar-ho oferim dos exemples.

El escarabajo verde aplega cada setmana al voltant de 700.000 espectadors (el 1997, primer any d'emissió, va sobrepassar el milió) i l'espai informatiu *El medi ambient*, de TV3, té una audiència mitjana d'uns 340.000 espectadors. Cadascun s'ofereix en una franja horària diferent. El programa de La 2 de TVE s'emeteix els dijous a les 19.30 hores, encara lluny dels horaris reservats per a conquerir

l'audiència massiva. Per contra, l'espai de TV3 s'emeteix de dilluns a divendres a les 14.20 en la zona limitada a arrebregar la màxima audiència possible. Tots dos programes sumen una quantitat de teleespectadors tan destacada que ha de fer pensar a més d'un gestor de continguts televisius en la importància de programar més informació ambiental.

La veritat és que aquests espais continuen oferint-se, per regla general, en segones cadenes i, en ocasions, en horaris extrems que no són de màxima audiència. Però també això explica el seu èxit. «Possiblement no estiguem parlant, en el cas de la televisió, de productes de màxima audiència, però sí de productes amb suficient audiència i, en el cas de les televisions públiques, de productes que, a més a més, satisfan aquesta deman-

«ELS CANALS PRIVATS NO DEDIQUEN NI UN MINUT DE LA SEUA PROGRAMACIÓ ALS ESPAIS ECOLÒGICS, AMBIENTALS, VERDS O COM ES VULGA DIR-NE»

da desatesa que es vincula a qüestions vitals per a la ciutadania», afirma José María Montero, director del programa informatiu *Espacio protegido* de Canal Sur 2 Andalusia. Bona part dels periodistes ambientals consultats que treballen en televisió coincideixen a dir que existeix un interès evident del públic per aquest tipus d'informació, però encara avui dia les televisions privades no han estat capaces d'apreciar-lo. Com puntualitza Xavier Duran, director del programa *El medi ambient* de TV3: «En altres cadenes, la situació és desigual, però algunes no mostren cap interès pels temes ambientals de fons i sovint es queden en l'anècdota o el tractament sensacionalista. El que trobo a faltar és que estigui més present en alguns debats de fons i que entre els analistes i tertulians habituals hi hagués persones relacionades amb els temes científics i ambientals».

Vertaderament, la major part dels gestors dels canals, tant de privats com de públics, que competeixen en l'àmplia oferta televisiva que trobem a la TDT estan deixant passar una nova oportunitat d'oferir aquesta mena de programes. La informació ambiental pot competir al mateix preu amb qualsevol altra parcel·la de la informació. Així ho reconeix, almenys, Fèlix Tena, coordinador del programa *Medi ambient* de TVV: «Les cadenes generalistes, amb varietat de programació d'entreteniment, informatius, pel·lícules, etc., pretenen oferir els continguts que més audiència puguin tenir sense arriscar-se massa, apostant, com és natural en un món tan competitiu com l'audiovisual, per programes amb resposta segura per part de l'espectador. Però moltes vegades oblidem que l'opció més senzilla és potser la més rendible. Només cal pensar que quan tan sols hi havia una televisió a Espanya, *El hombre y la Tierra* triomfava en horari de màxima audiència.»

La natura rural i l'entorn urbà interessen cada volta més a la societat perquè les ciutats s'omplen de gent i de nous problemes mentre que els pobles es queden sense veïns i amb una autèntica sensació d'abandó. L'ecologia urbana, com pot ser el reciclatge de les escombraries, la contaminació de l'aire que respirem, la contaminació lumínica i acústica de les ciutats, la qualitat i l'escassetat de l'aigua que consumim i tots els problemes derivats del canvi climàtic, es troba cada vegada més present en la ment dels individus que conformen la societat. Any rere any assistim a una demanda insatisfeta dels ciutadans pel que fa a aquests temes. Els assumptes de caràcter ambiental inquieten i atrauen l'opinió pública. Sense anar més lluny, en els baròmetres d'opinió que realitza periòdicament el Centre d'Investigacions Sociològiques, el CIS, els problemes mediambientals apareixen com una de les principals preocupacions que existeixen actualment a Espanya, al

© José Moya

Els programes sobre medi ambient arrosseguen milers d'espectadors fidels que busquen informació sobre la natura i els entorns rurals. En aquesta doble pàgina veiem diversos moments de gravació del programa *Medi ambient* de Punt 2 (TVV).

«ANY RERE ANY ASSISTIM A UNA DEMANDA INSATISFETA DELS CIUTADANS PEL QUE FA A AQUESTS TEMES. ELS ASSUMPTES DE CARÀCTER AMBIENTAL INQUIETEN I ATRAUEN L'OPINIÓ PÚBLICA»

© José Moya

© José Moya

mateix nivell, fins i tot, que la sanitat, el racisme o la violència contra la dona. En definitiva, les televisions generalistes haurien d'atendre aquesta altra realitat demandada per la ciutadania.

■ L'ORIGEN DE LA TELEVISIÓ AMBIENTAL

Bàsicament a partir de l'any 1997, al panorama televisiu espanyol van sorgir una sèrie de programes que van establir les bases del que avui conforma la informació ambiental televisiva especialitzada. Evidentment no podem deixar de recordar la sèrie pionera de la informació ambiental i de natura a Espanya: *El hombre y la Tierra*, que va respondre a unes necessitats concretes de l'època. Precisament enguany es compleixen trenta anys de la mort de Félix Rodríguez de la Fuente, un gran comunicador ambiental. Aleshores, Espanya era el país més ric d'Europa pel que fa a fauna i flora, però pocs coneixien aquesta diversitat que tenien a la porta de sa casa. La gent de la ruralia, però també la de l'urbs, parlava de «maleza» per referir-se a les plantes roïnes que li molestaven i d'«alimañas» per parlar de qualsevol feram de pèl o ploma que perjudicava la caça o els seus animals domèstics.

El hombre y la Tierra de TVE, gràcies a uns magnífics i intel·ligents guions, va marcar un abans i un després en la informació especialitzada de natura i medi ambient. La consciència conservacionista va arrelar en molts telespectadors d'aquella època. Alguns d'ells com Luis Miguel Domínguez, Joaquín Araujo o Carlos Sanz, s'han dedicat en cos i ànima a la divulgació ambiental mitjançant sèries documentals i altres experiències audiovisuals. Després de l'èxit recollit per *El hombre y la Tierra* arribaren altres pioners de la divulgació ambiental, com Jacques Cousteau i el seu *Món submarí* o un botànic anomenat David Bellamy que ens parlava del món secret de les plantes. A poc a poc desembarcaren en el segon canal de la televisió pública espanyola sèries documentals de la BBC, National Geographic i Discovery Channel que tant han fet per la nostra migdiada. Gràcies a aquestes produccions alienes ho sabem gairebé tot sobre la fauna africana i la gran sabana.

■ LA PETJADA DE 'EL ESCARABAJO VERDE'

Hagueren de passar molts anys perquè apareguera el primer programa de difusió nacional sobre informació ambiental d'actualitat. Va ser *El escarabajo verde*, de TVE, que va nàixer la primavera de 1997. Aquest espai, de mitja hora de durada, tracta temes sobre el medi ambient i l'ecologia per mitjà del reportatge i el docu-

mental. L'objectiu és arribar a un públic ampli i, potser, no massa especialitzat en aquests temes. El programa té tretze anys i s'emet els dijous a les 19.30 hores. A TV3 el microespai paradigmàtic de la informació ambiental, *El medi ambient*, ha fet divuit anys en antena de manera ininterrompuda. El seu director, Xavier Duran, pensa que el format reduït ajuda a enganxar els espectadors: «Crec que el format de 3 minuts situat en una bona franja horària facilita l'audiència i no presenta tant de risc de cansar l'espectador.» Seria possible un programa com *El medi ambient* sense un patrocinador? Xavier Duran ho té molt clar després de divuit anys amb el mateix patrocinador: «Si no hi hagués patrocinador, significaria una pèrdua important d'ingressos, però crec que Televisió de Catalunya el mantindria.» *El medi ambient* de TV3 és un èxit d'audiència, amb una mitjana de 340.000 espectadors i una quota de pantalla de vora el 20%.

El 9 d'octubre de 1997 va nàixer el programa *Medi ambient* de Punt 2 de TVV. La clau de l'èxit del programa es troba a la porta de casa dels telespectadors, com explica el seu coordinador, Fèlix Tena: «La clau de la pervivència en el temps potser és l'interès pels continguts mediambientals, un interès que va creixent amb el temps i que evidencia la curiositat per conèixer el nostre entorn, la varietat de les nostres terres que moltes vegades desconeixem.» *Medi ambient* utilitza el reportatge d'actualitat, les notícies curtes i algunes seccions dedicades a les plantes i els arbres en mitja hora de durada.

A Andalusia trobem un altre vell conegut de la informació ambiental, el programa de 50 minuts *Espacio protegido*, de Canal Sur 2. Aquest espai s'emet dissabte a les 20.30 hores. El format és el d'un magazín informatiu on s'inclouen reportatges i seccions fixes sobre rutes, educació ambiental amb escolars, ciència, etc. El director del programa, José María Montero, té clares les claus de l'èxit: «En televisió estem sotmesos a aquell equilibri difícilíssim entre informació i entreteniment, i, en el cas d'una televisió pública, a aquests dos elements cal sumar-ne un tercer, el servei públic, que afegeix un plus de responsabilitat amb el qual personalment em sent especialment còmode. La combinació proporcionada d'aquests ingredients crec que és una de las claus d'*Espacio protegido*».

A Espanya, programes estrictament d'informació ambiental són aquests que acabem d'analitzar. Evidentment, entre les televisions autonòmiques hi ha altres programes que d'una manera transversal toquen la informació de medi ambient i natura. Per exemple, trobem programes de rutes com: *La magia de viajar o Chino chano*, de Aragón TV; *Un lugar para la aven-*

© EDC Natura

© Abel Campos

En els programes sobre medi ambient es consciencia el públic sobre la necessitat de conservar el nostre entorn natural. A més d'acostar l'espectador al medi que li és proper, aquests programes també ofereixen espais sobre entorns exòtics o llunyans. En aquesta pàgina, l'equip del programa *Medi ambient*, durant el rodatge del documental *El riu del rosat* a l'Amazones, i en la pàgina següent, en el de Sara, *la tigressa de l'Orinoco* al riu Orinoco, a Colòmbia.

**«'EL HOMBRE Y LA TIERRA' DE TVE, AMB
UNS MAGNÍFICS I INTEL·LIGENTS GUIONS,
VA MARCAR UN ABANS I UN DESPRÉS
EN LA INFORMACIÓ ESPECIALITZADA
DE NATURA I MEDI AMBIENT»**

© Julio García Robles

tura, de Televisión Castilla-La Mancha; o *Bidaiak*, d'Euskal Telebista. També es fan programes que prioritzen la informació del camp o de la mar però on la informació sobre medi ambient està present, com és el cas de *Tempero* en Aragón TV; *De la tierra al mar*, en la Siete de la televisión de Múrcia i *Vivi-lo-mar* en TVG de Galícia. A la televisió de les illes Balears, IB3, descobrim *Balears salvatge*, un programa de documentals per descobrir tota la fauna de les illes. Hi ha altres programes que tracten estrictament la ciència per la ciència. Incomprendiblement hi ha altres televisions autonòmiques que no tenen programes especialitzats sobre medi ambient o pròxims a aquest camp informatiu com és el cas de Telemadrid o Televisión de Canarias.

Estem davant un procés d'extinció continu. Apareixen algunes espècies i en desapareixen moltes més per culpa de les activitats humanes. Alguns científics anomenen aquesta època que vivim com la «sisena extinció». De moment encara no s'han avaluat els danys

«A PARTIR DE L'ANY 1997, AL PANORAMA TELEVISIU ESPANYOL VAN SORGIR UNA SÈRIE DE PROGRAMES QUE VAN ESTABLIR LES BASES DEL QUE AVUI CONFORMA LA INFORMACIÓ AMBIENTAL TELEVISIVA ESPECIALITZADA»

ambientals que estan provocant totes les espècies invasores. Sí que coneixem la gran quantitat de diners que està gastant-se l'administració autonòmica i estatal per combatre la fauna aliena. La natura ens fa sentir millor, ens fa ser persones més sanes, més intel·ligents. Un planeta que destrueix la diversitat ecològica es convertirà en un món més pobre per als seus habitants racionals. La bellesa del paisatge tranquil·litza i enforteix el nostre ànim. La natura ens fa sentir més joves, i és molt lògic, perquè nosaltres no vam nèixer en un paisatge gris de ciment, ferro i vidre, sinó en paisatges boscosos, en muntanyes, a la vora dels rius i en valls. Per aquests i molts altres motius és necessària una informació ambiental de qualitat en la televisió que ens toca viure. ☺

Abel Campos Micó. Periodista especialitzat en informació ambiental del programa *Medi ambient*, de Punt 2 (TVV).